

LÉPCSŐ-FORDULÓ

1988 változást hozott a magyar közéletben. Egymás után kerültek reflektorfénybe olyan kérdések, amelyek eddig nem, vagy csak alig kaptak nyilvánosságot. A teljesség igénye nélkül néhány a közvéleményt foglalkoztató ügyek közül: az erdélyi magyarság problémája, a szakszervezeti mozgalom átalakulása, és az újonnan alakult független társadalmi - politikai szervezetek harca a legitimitásért.

Különleges aktualitása miatt azonban kétségtelen, hogy jelenleg a bős-nagymarosi vízlépcsőrendszer, vagy ahogy a rövidítéssel jelölik, a BNV áll a figyelem középpontjában. A kérdés időszerűsége abban áll, hogy a parlament őszi ülészekén döntött a beruházás sorsáról - és a döntés komoly mértékben befolyásolja az egész ország sorsát is. A szeptember 12-i tömegdemonstrációk jelezték, hogy a lakosság is érzi a kérdés súlyosságát. A megmozdulás méretei azonban csak az érdeklődés nagyságát fejezik ki - sajnos -, és nem azt, hogy az állampolgároknak kialakult véleményük van a problémáról. Az utóbbi fél évben beszerezhető információk alapján 3 különböző megoldási mód körvonalai formálódtak az átlagember előtt. Az első, amely most már úgy tűnik, végleg a megvalósulás útján halad, a kormány álláspontja: itt van ez a beruházás, amibe már egy csomó pénzt beleöltünk, lehet, hogy nem lesz olyan szép és jó, mint amilyennek gondoltuk, de egy kis hasznót azért csak hajt, szóval legjobb, ha befejezzük, mégpedig minél hamarabb.

A második a "szélsőséges" környezetvédőké, amely az utóbbi fél évben egyre gyakrabban bukkan fel, és a lényege, hogy le kell állítani az építkezést, vissza az eredeti állapotba mindent - így még mindig jobban járunk, mintha folytatódna a beruházás.

A harmadik véleményt mondhatjuk arany középútnak, mely szerint ha már eddig eljutottunk, kár lenne lerombolni az eddigi eredményt, inkább azon finomítsunk, ami majd ezután következik.

Állampolgár hallja ezt a 3 verziót és töpreng, melyik lenne a legjobb? Kérdezzük attól, aki ért hozzá! Igen ám, de ahány szakember, annyiféle! mond: a Vásárhelyi Pál Társaság a lépcső mellett kardoskodik, míg a másik oldalon a Nagymaros Bizottság egy sor független szervezet, többek között a Duna Kör, a Bajcsy-Zsilinszky Baráti Társaság, az MDF képviselőjében azt hangoztatja, gondoljuk meg, ne csúfítsuk el a környezetet felelőtlenül. Innen is, onnan is mérnökök, hidrológusok, biológusok bombáznak bennünket - és egymást - érvekkel, ellenérvekkel, közben pedig egyre gyakrabban szabadulnak el az indulatok.

A különböző vélemények mostani nehezen emészthető áradata egyenes következménye annak a téves politikai döntésnek, amely sajtózárlatot rendelt el a BNV-vel kapcsolatban. Ennek folytán nemcsak a beruházás ellenzőinek, hanem a tervezőknek, építőknél a hangját sem hallhatta a közvélemény. Az áldatlan helyzet csak fokozatosan változott: előbb csak a támogatók kaptak lehetőséget a bizonyításra, majd körülbelül ez év elején a környezetvédők tiltakozása törte át a bürokratizmus gátját.

Élmény volt az említett "gát egyik szakaszának" leomlásánál jelen lenni. Július 14-én este Lipták Béla, az amerikai Yale egyetem professzora előadást tart a bős-nagymarosi vízlépcső ügyéről - adta hírül az előző napi Magyar Nemzet. A helyszín a Jurta Színház volt. Szerencsére fél órával a megadott időpont előtt érkeztem, a kezdésre ugyanis "több, mint zsúfoltságig" megtelt a terem. A körülbelül 400 főt befogadó helyiségben legalább 600-an lehettünk. Akiknek a

fal mellett nem jutott állóhely, az ajtón kívül próbált elkapni valamit a benn elhangzottakból.

Lipták Béla, az Amerikai Magyar Környezetvédelmi Alap elnöke kitűnő érzékkel építette fel mondanivalóját. Mivel tudta, - amit a Vásárhelyi Pál Társaság szeptemberi alakuló ülésén úgy látszik, nem tudtak - hogy a közönség többsége laikusokból áll, igyekezett közérthetően fogalmazni. Elöljáróban felhívta a figyelmet, hogy az előadást hallgatva mindenki azt a kérdést próbálja megválaszolni, hogy miért jó nekünk ez az építkezés. Mondanivalójának gerincét az a 23 pont adta, amely az Amerikai Magyar Környezetvédelmi Alap január 20-án az Elnöki Tanácshoz címzett levelében szerepelt. A BNV káros hatásai közül a vízkészletek elvesztését és a gátszakadás miatti árvízveszélyt mondta a legveszélyesebbnek.

A részletes ismertetésre talán nincs is szükség, hiszen a Magyar Nemzet, a HVG lapjain az érdeklődők már találkozhattak a vízlépcsőépítés ellen felsorolt megannyi adattal, véleményekkel.

A Yale professzora számára egyértelmű a válasz az előadás elején feltett "miért jó" kérdésre. Megoldásként az építkezés azonnali leállítást javasolja addig, amíg népszavazás nem dönt a továbbiakról. A beruházás folytatása esetére különböző ellenlépéseket helyezett kilátásba a kormánnyal szemben. Ezek között szerepelt a Magyarországra és Ausztriába irányuló turizmusnak a környezetvédő mozgalmak által szervezett bojkottja és a Magyarországnak kölcsönöket folyósító pénzintézetek hitelbojkottra való felszólítása, október 30-án pedig bős-nagy-marosi építkezés leállítást követelő tüntetés szervezése a világ valamennyi magyar követsége előtt. Ide kapcsolódik még valami: Lipták Béla szerint 1945 óta a BNV ügye az első olyan kérdés, amelyben a magyar emigráció minden irányzata ugyanarra az álláspontra helyezkedik. Felhívta a kormány figyelmét arra, hogy a döntésnél ezt a tényt is vegye számításba.

A vízlépcső melletti és elleni érvekkel, az ezekre érkező válaszokkal, majd újabb riposztokkal minden érdeklődő ta-

lálkozhat a sajtóban. A tények mögött meghúzódó mechanizmus azonban talán még fontosabb ebben az esetben. Ennek megismeréséhez segített hozzá az előadást követő vita. A Bajcsy-Zsilinszky Baráti Társaság és a Duna Kör néhány szakértője, többek között Vargha János, Perczel Károly és Szekeres László csatlakozott Liptákhhoz, hogy az érdeklődők kérdéseire válaszoljanak. Kezdetben csakugyan nem volt szó többről, csak válaszadozásról.

Csakhamar kiderült azonban, hogy a közönség soraiban ott ülnek a BNV tervezőinek és kivitelezőinek küldöttei is, akik az előadásban elhangzott érvekre most reagálni szerettek volna. Itt van például a korábban említett 23 pont ügye - ők elhozták a maguk 23 pontját, és felvetették, hogy ennek a közönség előtti felolvasása után ki-ki döntse el, melyik érvelést tartja jónak. A felsorolás azonban nehezen ment: már az is a hallgatóság egy részének nemtetszésével találkozott, hogy az egyik "vízügyes" irataival felment a színpadra és elkezdte az első "ellenpont" ismertetését. Amikor azonban a környezetvédők rögtöni rekontrája után polémia alakult ki a két fél szakemberei között, kitört az elégedetlenség, hiszen a többség egy szót sem értett abból, hogy miről is akarja az egyik fél meggyőzni a másikat. A közönség köréből néhányan rögtön szót kértek, és követelték a színpadon lévő "vízügyes", sőt a vérmesebbek az egész hivatali csoport eltávolítását, mondván: a hivatalos verziót elégszer hallottuk már, most jöjjenek a másként gondolkodók. Szerencsére a környezetvédők még idejében közbeléptek, nem akarván a nyilvánosság előli elzárás korábban velük szemben alkalmazott politikáját követni.

Hiába próbálták azonban megnyugtatni a kedélyeket. A hivatalos szervek képviselőinek obstrukciós érvelése felháborodást keltett a Duna Kör tagjainak körében, és alkalmat adott arra, hogy a döntéshozók ellenük alkalmazott módszereit felemlítsék. Vargha János biclógus például, az egyik legfelkészül-

tebb szakember a beruházás ellenzői között elmondta, hogy a BNV-vel szembeni "túlságosan hangos" érvelése miatt elbocsátották akadémiai állásából.

Az agyonhallgatás, a véleményütköztetés lehetőségének megvonása, az antidemokratikus döntéshozatal és a személyi retorziók olyan tények, amelyek kialakulásának még a lehetőségét sem lenne szabad meghagyni. Többen számonkérlik manapság a bős-nagymarosi építkezés ellenzőin, hogy a vitát politikai síkra terelik. Ez azonban nem ilyen egyszerű kérdés.

Ha a tervezés, a döntés meghozatala, az építkezés ideje alatt minden vélemény meghallgatásra talált volna, a beruházásnak sohasem kellett volna "ügyg" válnia. Ha az előkészítés stádiumában szakmai konferenciákon egyenrangú felek adhatták volna elő érveiket pro és kontra, a mostani viták nem fajulnának személyeskedéssé, az érdemtelen mellőzés fölhánytorgatásává. Ha a sajtó nyilvánossága kezdettől fogva teret adott volna a különböző érveknek, szempontoknak a vízlépcső, - ha az építkezésnek egyáltalán nekikezdték volna, - sokkal egyenesebb úton, a közvélemény egyáltalán nem megvetendő támogatásával valósult volna meg. A nyilvánosság, a nyílt tájékoztatás hiánya tápot adott a bizalmatlanság légkörének kialakulásához, ahhoz, hogy az emberek gyanakodva csóválják a fejüket, és azon töprengjenek, vajon mi lesz a következő dolog, amiről kiderül: hiába öltünk bele milliárdokat.

Komoly változásoknak kell megvalósulniuk ahhoz, hogy az ilyen megrázó felfedezések minél ritkábbak legyenek. Ezeket a változásokat adott esetben azonban nemcsak egyszerűen várni kell, hanem ki kell kényszeríteni őket.

Ez a felismerés vezette a közönséget ahhoz, hogy "kitapsolja" a Környezetvédelmi és Vízgazdálkodási Minisztérium jelenlévő képviselőjét. Azokban a hetekben történt, hogy a Minisztérium képviselők és újságírók számára szervezett hajóutakkal lobbyzott a vízlépcsőépítés mellett.

A Jurta Színházban jelenlévő tisztviselő ugyanakkor a Minisztériumról mint olyan ideális hivatalról beszélt, ahol a legeredményesebben lehetne egyeztető tárgyalásokat folytatni - ha a környezetvédők szervezete már kialakult, ha bizonyos irreális követelésekről lemondanak, ha ...

Ekkor kezdődött a taps. A fiatalember csodálkozva elhallgatott. A taps is megszűnt lassan. Újra beszélni kezdett, a tenyerek újból összeverődtek. Végül a fejét csóválva ült le, és nem értette, mit akart a közönség kifejezni. A közönség tapsolt, és nem értette, miért nem akarja a kormány képviselője megérteni.

Azt hiszem, ezt a helyzetet nevezik süketek párbeszédének. Ahhoz, hogy ebből beszélgetés, megbeszélés, majd konszenzus legyen, változások kellenek. Legfontosabb talán a bizalom helyreállítása, annak felismerése, hogy a kritikát kimondó nem feltétlenül ellenérdekű, de éppen hogy partner, segítő-társ is lehet. Minél hamarabb meg kell ezt értenie az egész országnak - a hatalomnak éppúgy, mint a másként gondolkodóknak.

CSALA LÁSZLÓ